

*Мітягін О.О., кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник Центру
воєнно-стратегічних досліджень НУО
України імені Івана Черняхівського (м. Київ)*

НІМЕЦЬКІ СПЕЦСЛУЖБИ ТА ОКУПАЦІЙНІ ОРГАНИ У ПРОТИСТОЯННІ РУХУ ОПОРУ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ У 1941–1944 рр.

У статті аналізується нормативна база, структура та склад збройних сил, військових формувань та спецслужб Німеччини з охорони тилу вермахту у боротьбі проти партизанського руху Опору та підпілля на території України у 1941–1944 роках. У статті доводиться, що головною структурою підтримки окупаційного режиму були охоронні дивізії сухопутних військ. Поруч з охоронними дивізіями функціонували польові, гарнізонні та міські комендатури, групи таємної поліції, підрозділи жандармерії, охоронної поліції, айнзацгрупи. Боротьбою з партизанським рухом також займалися гестапо, служба безпеки нацистської партії – СД, абвер і його підрозділи.

***Ключові слова:** партизанський рух, тилловий район, рейхскомісаріат “Україна”, гестапо, СД, СС, абвер, таємна польова поліція, охоронні дивізії сухопутних військ, айнзацгрупи, комендатури (польові, гарнізонні, міські, районні, місцеві).*

Постановка проблеми. Актуальність теми визначена суспільно-політичними потребами вивчення діяльності збройних сил Німеччини (вермахту та спецслужб) з охорони тиллових районів на окупованій території УРСР 1941–1944 рр., що становить певний науковий інтерес.

Аналіз досліджень і публікацій. Зазначена проблематика висвітлювалася в роботах В. Короля, А. Чайковського, В. Лозицького, Т. Самодовой, Д. Кулика, В. Гальчинського, Ю. Дзюбенка, А. Гогуна,

О. Білоуса, О. Дьякової, С. Зибіна, В. Коровіна, Т. Клименко, М. Дахненко, Н. Шуранова. Напрацювання вказаних авторів є найбільш ґрунтовними та висвітлюють низку аспектів сутності й тактики застосування військових і спеціальних засобів проти руху Опору, зокрема в охороні прифронтового тилу. Незважаючи на великий масив вже опублікованих досліджень, тематика охорони тилу є актуальною, оскільки останнім часом відкривається доступ до нових джерел, а питання встановлення історичної правди завжди було головним.

Метою статті є висвітлення заходів охорони тилу вермахту у протистоянні руху опору під час окупації території УРСР (1941–1944 рр.).

Виклад основного матеріалу. В Україні народний рух опору в період Другої світової війни був складовою частиною загальної боротьби з нацистами. Він представлений трьома політичними течіями: партизанським і підпільним рухом, військовими формуваннями ОУН-УПА, польським рухом опору, що вели боротьбу з гітлерівцями на українських теренах [17, с. 194].

Хоча у статті аналізується організаційно-правове забезпечення заходів боротьби вермахту та спецслужб Німеччини з однією з політичних течій опору – радянськими (червоними) партизанами та підпільниками, ці заходи та методи нацисти використовували на всій окупованій території для боротьби з усіма представниками руху Опору.

Партизанський рух пройшов певні етапи формування і діяльності: 1941–1942 рр. – створення партизанських з'єднань О. Федорова, С. Ковпака, О. Сабурова, М. Наумова, П. Вершигори; 20 червня 1942 р. – створення Українського штабу партизанського руху (начальник штабу – Т. Строкач). Партизанський рух став стратегічним фактором війни, фактично другим фронтом [13, с. 192].

Захоплене блискавичними перемогами вермахту в Західній Європі, керівництво Рейху глибоко увірувало в “бліцкриг” війни проти СРСР, у можливість швидкого пригнічення незначними силами опору на окупованій території. Спочатку Гітлер вважав, що “партизанська війна має свої переваги:

вона дає можливість винищити усе, що повстає”. Проте незабаром активні дії партизанських формувань і підпільних організацій змусили фашистське військове командування переглянути свої погляди на можливості і значення народної боротьби на окупованій території.

Вперше заклик до створення партизанських загонів прозвучав через тиждень після початку німецько-радянської війни. У директиві РНК СРСР і ЦК ВКПБ (б) від 29 червня 1941 року була видана спеціальна постанова про організацію боротьби у тилу ворога. Підкреслюючи важливість партизанського руху, газета “Правда” 15 грудня 1941 року писала: “Партизани і партизанки! Нападайте на штаби, на вузли зв’язку, на бази живлення, на ремонтно-відновні майстерні, на автомобільні колони. Влаштовуйте засідки, перехоплюйте шляхи відступу супротивника...” [1].

У жорстоких умовах окупаційного режиму, набираючи розмах і організованість, народна боротьба з кожним днем ставала дедалі ефективнішою. Уже 1 вересня 1941 року командувач військами 559-го армійського тилового району (тиловий район 4-ої танкової армії груп армій “Центр”) відмічав: “З німецького боку партизанський рух спочатку не сприймався серйозно, тільки тоді, коли стало зрозуміло, що йдеться про партизанську війну, організовану Радами у тилу наших регулярних військ, були прийняті контрзаходи” [2, арк. 14]. До осені 1941 року нацистське командування вже усвідомлювало, що йдеться не про окремі виступи проти його військ і об’єктів, що інспіруються “комуністами, політруками і євреями”, а про широкий народний рух, організований і керований партійними та державними органами.

16 вересня 1941 року штаб ОКВ (Верховне командування вермахту) видав наказ “Про придушення комуністичного повстанського руху”, в якому говорилося: “З початку війни проти Радянської Росії на окупованих Німеччиною територіях повсюдно спалахнув комуністичний рух. Форми дій варіюються від пропагандистських заходів і нападів на окремих військовослужбовців вермахту до відкритих повстань і широкої війни силами

банд. Слід вказати, що тут йдеться про масовий рух, централізовано керований з Москви, заходи, що приймалися донині, спрямовані проти цього загального повстанського руху, виявилися недостатніми. Фюрер розпорядився, щоб всюди пустити в хід найкрутіші заходи для пригнічення в найкоротший строк цього руху. При цьому у своїх діях слід керуватися наступними положеннями: на вказаних територіях “людське життя нічого не коштує”, страхітлива дія може бути досягнута тільки надзвичайною жорстокістю. Як спокутування за життя одного німецького солдата в цих випадках, як правило, повинна вважатися страта для 50–100 комуністів. Спосіб приведення вироку у виконання повинен ще більш посилити страхітливую дію” [3, арк. 395–396].

У зв’язку зі зростанням партизанського руху 18 серпня 1942 р. Гітлер видав спеціальну директиву № 46 “Основні вказівки по посиленню боротьби з партизанським рухом на Сході”. У ній відзначалося, що за останні місяці партизанський рух набув небувалого розмаху і погрожує перетворитися на серйозну небезпеку для постачання фронту і господарського використання країни. Пропонувалося на початок зими знищити усі основні партизанські формування і їх бази. Особиста відповідальність за ведення боротьби з партизанами в рейхскомісаріаті “Україна” покладалася на Рейхсфюрера СС. Командувачі військами мали надавати йому підтримку, погоджувати заходи, а також надавати військові підрозділи та органи постачання. Особиста відповідальність за ведення боротьби з партизанами в оперативному районі (мався на увазі армійський тилловий район груп армій і армії – О.М.) покладалася на ОКХ (Верховне командування сухопутних військ вермахту).

Для боротьби з партизанами в оперативних тиллових районах армій директива дозволяла використовувати з’єднання військ СС і поліції. При цьому в особливо загрозливих районах дозволялося знімати з лінії фронту війська СС, притягати охоронні і запасні дивізії, частини, установи і курси діючої армії, допоміжні підрозділи і підрозділи обслуговування, а також сили військово-повітряних сил. До кінця жовтня 1942 року планувалося

сформувати і направити на окуповану радянську територію “польову запасну організацію чисельністю 50000 осіб” [13, с. 84]. Уся територія була розділена на дві частини: зону армійського тилу, що включала простір від лінії фронту до тилкових меж груп армій (армійський тилловий район); військово-адміністративну зону, куди входили райони на захід від цих меж. У політико-адміністративному відношенні остання була підпорядкована імперському міністерству у справах окупованих східних областей. Армійський тилловий район ділився на три зони: безпосередній район бойових дій; за ним на глибині приблизно від 20 до 50 км – тилловий армійський район, в якому для кожної армії призначався спеціальний комендант з частинами сил охорони; тилловий район групи армій на чолі з командувачем армійським тилловим районом. Для забезпечення заходів окупаційного режиму зона армійського тилового району була покрита мережею опорних пунктів і військових комендатур різного типу (головні польові, гарнізонні, міські, районні комендатури) з відповідними військовими і поліцейськими силами.

Наказом Гітлера від 25 червня 1941 року уся влада в зоні армійського тилу передавалася командуючим військам вермахту. Поліцейські і спеціальні функції виконували органи, підпорядковані Рейхсфюреру СС Гімmlеру. Разом з ними діяли інші численні каральні органи і спецслужби: гестапо, служба безпеки (СД), таємна польова поліція, поліція порядку, кримінальна поліція, підрозділи польової фельджандармерії. Кожен тилловий район груп армій мав у підпорядкуванні моторизований поліцейський полк, а охоронна дивізія – моторизований поліцейський батальйон. Окрім регулярних військ поліції і СС, були також поліцейські частини особливого призначення, оперативні формування РСХА – айнзацгрупи і команди (зондеркомандо), що призначалися для “умиротворення” окупованих територій шляхом знищення населення (циганів, євреїв, інших нацменшин, партійного і радянського активу, антинімецьки налаштованих осіб). Усього гітлерівцями було створено чотири айнзацгрупи – “А”, “В”, “С”, “Д”. Кривавий слід на теренах України залишили айнзацгрупи “Б” (центральні області республіки) і “Д”

(південна частина). Кожна нараховувала 1000–1200 осіб особового складу. На окупованій території Радянського Союзу “гестапо на колесах” знищило близько 1 млн людських життів [17, с. 214].

Головною опорою окупаційного режиму були охоронні дивізії сухопутних військ, що оперативно підпорядковувалися командувачам тилових районів армій та груп армій. Спочатку їх було сформовано 9 (по 3 дивізії на кожний з тилових районів груп армій), пізніше їх число збільшилося до 15 (у тиловому районі групи армій “Південь” діяли 211, 213, 221, 444 і 454-а охоронні дивізії). Їх головне завдання полягало в охороні оперативного тилу вермахту, важливих військових об’єктів, залізниць тощо, а також участі у заходах по зміцненню окупаційного режиму. Охоронна дивізія складалася зі штабу, піхотного полку (2–3 батальйони), артилерійського дивізіону, окремого охоронного батальйону, 3–4 батальйонів охорони тилу, а також допоміжних підрозділів. У ході війни їх організаційно-штатна побудова зазнавала змін. Нерідко їх поповнювали батальйонами легких танків, артилерійськими (мінометними батареями), поліцейськими підрозділами (батальйон, полк), національними формуваннями з військовополонених та місцевих колабораціоністів. У різні періоди війни чисельність охоронних дивізій складала від 2500 до 3500 осіб. Особливістю їх функціонування була оперативна підлеглисть штабам головних польових і польових комендатур. Кожній дивізії охорони тилу передавалися три групи таємної польової поліції до 100 осіб кожна. Основна діяльність таємної польової поліції полягала в боротьбі проти банд, у затриманні російських солдатів, які відстали від своїх військ, парашутистів, припиненні дій саботажу тощо [5, арк. 71].

У січні 1942 р. начальник таємної польової поліції при командувачі групою армій “Південь” у донесенні в Берлін писав: “Групи таємної польової поліції, що мають завдання розкрити партизанські притулки, діють останнім часом перевдягнутими в російську форму. Таємна польова поліція, маючи досі можливість заздальгідь заручитися підтримкою військ, вказувала час і

місце операції... З метою забезпечити пошуки притулків партизан таємна польова поліція з грудня 1941 р. випускає окремо для кожного армійського тилового району щодня поповнюваний бюлетень розшукуваних осіб” [4, арк. 303–304].

Свідченням політики геноциду Рейху щодо майбутнього України є виступ у червні 1942 року Рейхсфюрера СС Гімлера у м. Житомир на нараді керівників німецьких каральних органів: “зачистити територію України для подальшого переселення німців. Для цього ми повинні масово знищити радянських громадян-українців. Якомога більше заарештовувати та знищувати мирних радянських громадян під приводом боротьби з рухом Опору, знищувати усіх, хто має підозру у боротьбі проти німців. Частина працездатного населення України насильно вивозити у Німеччину на каторжні роботи” [15, арк. 19–20].

Окрім айнзацгруп, що були складовою частиною механізму по “умиротворенню” населення окупованих територій, головним імперським управлінням безпеки (РСХА), зокрема гестапо (IV відділ) і службою безпеки СД (VI відділ) створювалися спеціальні групи, що разом із виконанням різних каральних функцій займалися організацією розвідки і контррозвідки проти підпільників і партизанів. Для посилення боротьби з партизанським рухом контррозвідувальні органи формували так звані “підпільні організації і партизанські загони”. Формували ці команди переважно з колабораціоністів та місцевих поліцейських на чолі з кадровими агентами. Завдяки організованому поліцією безпеки і СД “підпіллю” у серпні–вересні 1942 року лише у Києві було знищено 257 патріотів [12, с. 1, 2].

З червня 1941 року діяльністю абверу на радянсько-німецькому фронті керував “штаб Валлі”, що знаходився в Сулеювеке під Варшавою. За п’ять місяців до нападу на СРСР Канарис наказав створити штаби “Валлі I”, “Валлі II”, “Валлі III”. За цими кодовими найменуваннями ховалися розвідувальні органи відділів абверу I, II, III. У їх розпорядженні знаходилися

абверкоманди різного призначення, підлеглі їм абвергрупи і інші спеціальні формування.

У боротьбі з партизанами “Валлі II” застосовував такі форми, як диверсії, терор, провокації тощо. Цей розвідувально-диверсійний центр за допомогою спеціальних формувань типу “Бранденбург”, “Нахтигаль”, “Бергман”, “Ролланд” проводив спецоперації з особливою жорстокістю.

У розпорядження штабів охорони армійських тилових районів надавалося по одній роті з дивізії “Бранденбург”. У Криму діяв батальйон “Бергман” чисельністю 1300 осіб, який прибув у лютому 1942 року і поступив у підпорядкування 153-ї польової навчальної дивізії.

У 1942 році, коли рух Опору на окупованій радянській території став набувати дедалі більшого розмаху, для знищення партизанських загонів і підпілля абвер створив при штабі “Валлі” контррозвідувальний орган під назвою “Зондерштаб Р” (“Росія”).

29 липня 1943 року командувач військами оперативного тилового району групи армій “Південь” у вказівках відносно збору відомостей про партизанські райони повідомляв під грифом “цілком таємно”: На підставі наказу головного командування сухопутних сил від 12 березня 1943 року на підлеглий території командувача військами оперативного тилового району групи армій “Південь” для збору відомостей про партизанські загони супротивника створюються резидентури особливого штабу “Р”. Наявні нині резидентури знаходяться під контролем особливого штабу “Р” і управляються так: резидентура у Києві – головна польова комендатура 388; резидентура в Білій Церкві – польова комендатура 298 (у документі перераховано десять резидентур, що дислокувалися в містах і населених пунктах України – О.М.) [6, арк. 10–11].

За допомогою резидентів і агентів “Зондерштаб Р” займався встановленням місць дислокації і чисельності партизанських формувань, районів їх відповідальності, способів зв’язку з центром, методів та форм

організації боротьби, виявленням підпільних організацій і радянських розвідників.

Активну розвідувальну і підривною діяльність проти партизанів та підпільників вели і контррозвідувальні органи різних окупаційних відомств. У листопаді–грудні 1943 року комендант 585-го армійського тилового району повідомляв у донесенні в штаб 4-ї танкової армії: “При польових і гарнізонних комендатурах, як правило, існує вже давно створена, широко розгалужена агентурна мережа. Додаються зусилля з її подальшого розширення. Велика роль у веденні розвідувальної роботи проти банд належить групам таємної польової поліції, командам абверу і розвідувальним командам служби безпеки” [7, арк. 76].

Гітлерівці постійно вивчали діяльність партизанів і підпільників, вивчали і узагальнювали форми і методи заходів щодо боротьби проти партизанського руху і на цій основі розробляли вказівки і рекомендації військам і каральним органам.

У травні 1942 року за наказом командувача військами тилового району групи армій “Південь” оперативний відділ штабу почав видавати інформаційні бюлетені “Відомості про супротивника і про загальну обстановку”, “Поява партизанів і їх дії в зоні оперативного тилу “Південь”. Особовому складу усіх військових частин, що прибували в оперативний тилу район, надавалися рекомендації по забезпеченню безпеки у разі нападу партизанів, передбачалося складання плану оборони місця розташування, створення оборонних позицій, проведення навчальних тривоги тощо. Одна з таких інструкцій закінчувалася словами: “Начальник гарнізону для боротьби з партизанами має право використовувати всі війська, що знаходяться в його гарнізоні, включаючи частини і підрозділи постачання” [8, арк. 89].

11 листопада 1942 року на додаток до бойового статуту сухопутних військ вермахту ОКВ була затверджена “Настанова по боротьбі з бандами на Сході”, в якій зокрема відзначалося: “Ретельна розвідка банд, їх зв’язків,

таборів, опорних пунктів, намірів і пособників є найважливішою передумовою успішної боротьби з ними. За організацію розвідки банд відповідальні: в зоні бойових дій – командні інстанції сухопутних сил (відділи розвідки і контррозвідки абверу – О.М.), на території рейхскомісаріату – начальники військ СС і поліції”. Завдання відповідальних інстанцій полягало в тому, щоб створити на підвідомчій території широко розгорнуту систему збирання відомостей, що відповідає місцевим умовам, яка забезпечувала б повне використання усіх можливостей для розвідки банд, централізоване оброблення відомостей, що поступають про них, і швидке інформування зацікавлених інстанцій.

У травні 1943 року генеральний штаб ОКХ почав видавати таємний інформаційний збірник “Відомості про партизанську війну”, який розсилали по дивізіях включно і рівним їм військовим і окупаційним органам. Його появі передувало “Основний наказ фюрера № 14” (директива ОКВ “Про боротьбу з партизанами” від 27 квітня 1943 року), у якому зокрема наголошувалося: “Партизанська війна, яку ведуть росіяни, стає усе більш активною. У зв’язку з вищезгаданим ми повинні вести активнішу і продуману боротьбу з партизанами, враховуючи те, що для цієї боротьби в оперативних тилових районах сухопутних сил є досить сил...(у боях з партизанами у цей період було задіяно близько 100 тис. військ – О.М.). У зв’язку з цим Гітлер наказав вважати боротьбу з партизанами видом бойових дій військ на фронті” [9, арк. 20–22].

Починаючи з 1943 року, активність фашистських розвідслужб проти партизанів і підпільників стала зростати. Однією з причин підвищення активності фашистів для нанесення ударів по руху Опору була підготовка до операції “Цитадель” – кодове найменування плану наступальної операції німецько-фашистських військ у липні 1943 р. в районі Курського виступу. Про те, з якою інтенсивністю окупанти в цей період намагалися впровадити своїх агентів, свідчить і той факт, що тільки за шість днів (20 по 26 червня 1943 року), згідно зі звітами двох команд абверу (дислокувалися в Києві і

Кіровограді), вони підготували і закинули у партизанські формування України 25 агентів [10, арк. 14].

6 травня 1944 р. ОКВ видав директиву “Бойові дії проти партизанів” – останній документ у роки німецько-радянської війни з питань придушення народного опору на окупованій території України. У цьому документі разом із аналізом бойових дій було наведено узагальнений трирічний досвід використання каральних і підливних способів боротьби, організації контррозвідки і розвідки партизанських сил тощо [11, арк. 50–51].

Для виконання розвідувально-диверсійних та терористичних завдань у радянському тилу була потрібна значна кількість агентів та шпигунів. Під час окупації на території України гітлерівці створили 26 розвідувальних і контррозвідувальних органів, три школи з підготовки шпигунів та диверсантів. У цілому, у 1942 році у спеціальних школах та на курсах одночасно навчалось до 1500 курсантів. Кожен із цих закладів протягом двох–трьох місяців готував сотні лазутчиків, загальне число їх за рік складало близько 10 тис. осіб [16, с. 166]. Багато хто з них був закинутий в райони, де діяли партизани.

Після поразки німецько-фашистських військ на Курській дузі (липень 1943 р.) та проведення Червоною армією у 1944 році стратегічних наступальних операцій система охорони тилу вермахту зазнала трансформації. Із переміщенням лінії фронту на захід усі три зони оперативного тилового району групи армії “Південь” стали відкочуватися, поглинаючи територію рейхскомісаріату “Україна”. У середині 1944 р. останній припинив існування. Поступово зникли головні польові, інші типи комендатур. У тилах німецьких військ своє значення почали втрачати і охоронні дивізії, більшість яких (як і органів та служб РСХА) були змушені відійти на територію сусідніх країн. Своє функціонування припинив і абвер. Його підрозділи поглинули СД та гестапо. 28 жовтня 1944 р. територія України була повністю звільнена від нацистських загарбників.

Висновки. Нормативною основою функціонування німецьких спеціальних органів та служб, військових формувань з охорони тилових районів вермахту на окупованій території України виступали накази і розпорядження вищого військового командування, поліції безпеки, СС і СД, окупаційних органів. Їх призначення та зміст було визначено заздалегідь, відповідно до стратегічних цілей Третього рейху, і передбачало знищення та колонізацію українського народу.

Уся влада в зоні армійського тилу передавалася командуючим військам вермахту. Поліцейські і спеціальні функції виконували органи СС. Разом з ними діяли і інші численні каральні органи і спецслужби – гестапо, служба безпеки, таємна польова поліція, польова жандармерія тощо. Для забезпечення заходів окупаційного режиму зона армійського тилового району була покрита мережею опорних пунктів і військових комендатур різного типу (головні польові, гарнізонні, міські, районні, місцеві комендатури) з відповідними військовими і поліцейськими силами.

За допомогою диверсійно-розвідувальних і каральних служб фашисти нанесли серйозні втрати партизанам і підпільникам. Зокрема, невдачі, яких зазнало підпілля в Києві, Одесі, Миколаєві і інших містах, свідчать про те, що спецслужбам вдалося створити розгалужену мережу агентів і інформаторів. Виконання охоронно-поліцейських завдань з охорони тилу вермахту відбувалося за умов грубого порушення законів і звичаїв війни шляхом масових розстрілів, ув'язнення в концтабори, взяття заручників. Діяльність охоронних німецьких структур мала винятково репресивно-заклякувальний характер. Цій репресивній машині протиставлявся героїзм та самовідданість українського народу, який разом з Червоною армією переміг ворога у наймасштабнішій війні ХХ століття.

Список використаних джерел і літератури

1. Газета “Правда”, 15 грудня 1941: [Електрон. ресурс]. – Режим доступу : [http://gazeta – pravda.ru/](http://gazeta-pravda.ru/)
2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України.), ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 571, арк. 1–14.
3. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 571, арк. 395–396.
4. ЦДАВО, ф. 4620, оп. 3, спр. 147, арк. 303–304.
5. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 146, арк. 71.
6. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 217, арк. 10–11.
7. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 517, арк. 76.
8. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 195, арк. 89.
9. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 217, арк. 20–22.
10. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 202, арк.14.
11. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 2, спр. 241, арк. 50–51.
12. ЦДАВО, ф. КМФ 8, оп. 4, спр. 307, арк. 137.
13. *Литвинчук А.В.* Документы Вермахта. Директива №46. Основные указания по усилению борьбы с партизанским движением на востоке / А. В. Литвинчук // Военно-исторический журнал. – 1988. – № 3. – С. 84.
14. Галузевий державний архів Служби безпеки України, спр. № 55663, т.1, арк. 19–20.
15. *Слюсаренко П.* Рух опору на окупованих нацистською Німеччиною українських землях у 1941–1944 рр. / *П. Слюсаренко* // Міжнародна наук. конф. : матеріали. – Київ, 2015. – С. 192.
16. *Чайковский А.С.* За нами Большая земля: Помощь советского тыла в организации народной борьбы против фашистских захватчиков на временно оккупированной территории Украины. 1941–1944 гг. // Анатолий Степанович Чайковский. – К. : Вища школа, 1990. – 343 с.
17. *Чайковский А.С.* Противостояние. Немецкие и советские спецслужбы во Второй мировой войне (1939 – 1945). Тайны военной истории: в 2-х т. / Анатолий Чайковский. – К. : “Феникс”, 2019. – 456 с.

*Mitiahin O.O., Candidate of Historical Sciences,
Senior Researcher of the Center of Military And
Strategic Studies of Ivan Cherniakhovskyi
National Defense University of Ukraine (Kyiv)*

GERMAN INTELLIGENT AGENCIES AND OCCUPATION BODIES IN THE FIGHT AGAINST THE RESISTANCE MOVEMENT ON THE TERRITORY OF UKRAINE IN 1941–1944

The article analyzes the normative base, structure and composition of the German armed forces, military formations and special services for the protection of the rear of the Wehrmacht in the fight against partisan resistance and underground movement in Ukraine in 1941–1944. The article argues that the main support structure for the occupation regime was the security divisions of the ground forces. Along with the security divisions were functioning field, garrison and city commanders, secret police groups, gendarmerie units, security police, Einsatzgrupp. The Gestapo and the Nazi Party's security service – the SD, Abwer and his units – were also engaged in the fight against the guerrilla movement.

Keywords: *guerrilla movement, rear district, Reich Commissariat “Ukraine”, Gestapo, SD, SS, Abver, secret police, security divisions of ground forces, Einsatzgroup, commandant offices (field, garrison, city, district, local).*